

ZANIMIVE KARPOLOŠKE NAJDBE V DVEH RIMSKIH GROBOVIH V RABELČJI VASI PRI PTUJU

ALOJZ ŠERCELJ

Biološki inštitut Jovana Hadžija ZRC SAZU, Novi trg 5, YU – 61000 Ljubljana

Ob zaščitnih arheoloških izkopavanjih rimske nekropole v Rabelčji vasi leta 1978 so v dveh grobovih našli tudi zoglenele plodove, najbrž kot grobni pridatek.

Preiskave so bile opravljene še istega leta v palinološkem laboratoriju Biološkega inštituta ZRC SAZU. Rezultati so pomembni zato, ker gre izključno za uvoženo južno sadje, ki v rimski Petovionii ni bilo nekaj vsakdanjega.

Naјdbe navajamo po grobovih:

G r o b 210

1. Dva zoglenela, podolgasto valjasta plodova sta oba proti koncu malo poškodovana. Dolga sta 3,5 in debela 1,5 cm. Mesnati del, mesokarp, je zaradi pooglenevanja nekoliko nabuhel, notranjost pa je votla. V enem so še fragmenti koščičastega semena – endokarpa. Na njem se vidi podolgasta, malo uvihana brazda, značilna za enokaličnice. Po teh znakih gre nedvomno za plod datljeve palme (*Phoenix dactylifera*) (sl. 1: 1).

2. Štirje zogleneli, zgrbljeni, pri muhi bučasto razširjeni plodovi, se proti peclju zožujejo in se končujejo v kratkem, zakrivljenem pecljičku. Že po zunanji obliki je videti, da gre za navidezni plod (soplodje) smokve. Ker se pod ožganim površjem opazijo številna drobna semena (oreški), ni nobenega dvoma, da so to plodovi figovca (*Ficus carica*) (sl. 1: 2).

3. Distalna polovica podolgastega plodu z ostanki usnjaste povrhnje lupine (eksokarpa) in gobasto nabuhlim mesnatim delom – mezokarpom. To pomeni, da je bil plod ob času pooglenevanja še svež. V sredini se vidi ostanek drobnejšega koščičastega semena – endokarpa. Zelo verjetno je to del plodu čičimaka (*Zizyphus jujuba*) (sl. 1: 3), imenovan tudi »kitajski datelj«. Čičimak je podolgast, 2 do 3 cm dolg koščičast plod z rumenim ali rdečkastim in usnjastim perikarpom ter mesnatim in užitnim mezokarpom. Ta se z dozorevanjem, »medenjem«, spremeni v gosto, sladko pulpo, ki je znana kot dober ekspektorans in je zato tudi dobil še ime »prsne jagode«. Geografska razširjenost čičimaka seže od Koreje preko Kitajske in Indije do Sredozemlja.

G r o b 226

1. Trije zogleneli, 1 do 2 cm veliki fragmenti istega sadeža imajo zelo debelo lupino (perikarp). Eden izmed njih je vrhnji del večjega plodu okrog cvetišča. V centru se dviga lijakasto odebeljen ostanek otrdele čaše, katere rogljiči pa so že polomljeni. Zunanji rob je striaten. V dnu čašne cevi je še ohranjen del odlomljenega, pri dnu odebelelega pestiča, kar pomeni, da je plod(nica) izrazito podrasla.

Sl. 1: Rabelčja vas. Grob 210: 1 datelj (*Phoenix dactylifera*), 2 smokva (*Ficus carica*), 3 čičimak (*Zizyphus jujuba*). – Grob 226: 4 granatno jabolko (*Punica granatum*), 5 datelj (*Phoenix dactylifera*).

Abb. 1: Ptuj – Rabelčja vas. Grab 210: 1 Dattel (*Phoenix dactylifera*), 2 Feige (*Ficus carica*), 3 Jujube (*Zizyphus jujuba*). – Grab 226: 4 Granatapfel (*Punica granatum*), 5 Dattel (*Phoenix dactylifera*).

Na notranjem delu fragmenta se vidijo insercijski ostanki šestih prekatnih sten, ki izhajajo iz središča. Vendar pa septi niso več ohranjeni. Tudi sam notranji del plodu očitno ni bil votlo peščišče z manjšim številom semen, temveč je bil poln semen.

To zanesljivo pomeni, da ne gre za jabolko, *Pirus malus*. Od mesnatih plodov pa imata tako otrdele čaše le nešplja (*Mespilus*) in granatno jabolko, *Punica granatum*. Ker nešplja nima septiranega plodu od središča do muhe in do zunanje stene perikarpa, je mogoče le še granatno jabolko. Druga dva fragmenta imata še ostanke notranjega mesnatega dela, ki so sicer pri zoglenevanju penasto nabuhli, kar pomeni, da je bil sadež še svež. In v tej nabuhli masi so zoglenela oglata semena, ki so nepravilno razporejena po vsem mesnatem delu (mezokarpu), ne le v sredini. Po vsem plodu razvrščena oglata semena ter šest prekatnih zasnov že pri vrhu plodu so zanesljiv znak granatnega jabolka (*Punica granatum*) (sl. 1: 4).

Granatno jabolko je sicer doma v Perziji, vendar ga je človek že zelo zgodaj razširil v Indijo in v obrobje Sredozemlja. Že v starem Egiptu je bilo vir osvežilne pijače, že od leta 2500 pr. n. š. pogost grobni pridelek. Granatno jabolko je tudi zelo pogost ornament na orientalskih, perzijskih in judovskih kulturnih predmetih, za Grke pa je bilo simbol rodnosti (G. Hegi, 1926, 765).

2. Plod je zoglenela, po dolgem preklana polovica 3 cm dolgega in 1,5 cm širokega valjastega plodu s koščicastim semenom v sredi. Mezokarp je mesnat in je zaradi zoglenevanja malce nabuhel, koščica je čvrsta, gladka, na enem koncu so opazni prečni zažemki. Podolgasta žlebičasta brazda kaže na to, da je plod monokotiledon (enokaličnic). Glede na obliko, velikost in seme (koščico) je to lahko samo plod datljeve palme (*Phoenix dactylifera*) (sl. 1: 5).

Najdbe uvoženega južnega sadja so tudi v rimskih plasteh naših krajev prava redkost. H. L. Werneck (1949), ki je podal pregled vseh dotedanjih najdb kulturnih rastlin od prazgodovine do rimske dobe tudi za Slovenijo, razen žit ne omenja drugih kultiviranih sadežev ali semen. Ne omenja niti najdbe datljevega plodu, ki ga je v rimskih plasteh Emone našel W. Schmid, a je to navedeno le v njegovih zapiskih o izkopavanjih (ustno poročilo dr. J. Šašla), niti najdbe datlja v rimskem grobu v Razdrtem pri Šmarju, ki so ga našli ob gradnji železniške proge proti Novemu mestu (A. Müllner, 1893 – obvestilo D. Božiča).

Predvsem pa nam ta najdba dokazuje, da so že v rimskem času pošiljali južno sadje iz Italije v bolj oddaljene kraje imperija. Granatno jabolko in čičimak sta bila poslana celo sveža, smokve in datlji pa posušeni. Zato verjetno pošiljka ni bila poslana po navadni trgovski poti, temveč po hitrejši zvezi. Tudi je malo verjetno, da je bilo sveže sadje (granatno jabolko in čičimak) namenjeno za prodajo, temveč verjetneje za kakega odličnika ali celo kot grobni pridelek.

Op.: Navedeni plodovi so objavljeni v katalogu petovionske nekropole, toda brez navedbe vira diagnoze (Z. Kujundžić, 1982, 35, t. 16: 9, 37, t. 18: 19).

GASSNER G. (1973), *Mikroskopische Untersuchungen pflanzlicher Lebensmittel*. 4. Aufl. – Stuttgart.

HEGI G. (1926), *Illustrierte Flora von Mitteleuropa*, Bd 5/2, 1. Aufl., 762–766. – München.

KUJUNDŽIĆ Z. (1982), *Poetovijske nekropo-*

le. – Kat. in monogr. 20, Ljubljana.

MÜLLNER A. (1893), *Funde beim Baue der*

Unterkrainer Bahn. – *Argo* 2, 55, Laibach.

WERNECK H. L. (1949), *Ur- und frühgeschichtliche Kultur- und Nutzpflanzen in den Ostalpen und am Ostrande des Böhmerwaldes*. – Linz.

INTERESSANTE KARPOLOGISCHE FUNDE IN ZWEI RÖMISCHEN GRÄBERN IN PTUJ (POETOVIO)

Zusammenfassung

Anlässlich der archäologischen Bergungsausgrabungen der römischen Nekropole in der Umgebung von Ptuj (Rabelčja vas) sind in zwei Brandgräbern auch verkohlte Früchte gefunden worden, von denen alle zu den Südfrüchten gehören (Abb. 1).

Das Grab 210 enthielt zwei teils beschädigte Stücke von Datteln (*Phoenix dactylifera*), vier ganze, doch unterschiedlich große Feigenfrüchte (*Ficus carica*) und ein halbes Fruchtstück von Jujube (= Judendorn) (*Zizyphus jujuba*), auch »Chinesische Dattel« genannt.

Im Grabe 226 sind drei Bruchstücke eines Granatapfels (*Punica granatum*) und ein Dattelstück gefunden worden.

Die Funde sind insofern interessant, weil es sich ausschließlich um Südfrüchte handelt. Im relativ entlegenen Teil des Römischen Imperiums waren diese Früchte höchstwahrscheinlich wohl keine allgemeine Konsumware. Näher liegt der Gedanke, daß sie für hochrangige Persönlichkeiten oder als Grabbeigabe bestimmt waren. Besonders gilt das für den Granatapfel und die Jujube.

Außer diesen sind in Slowenien Südfrüchte noch in zwei Lokalitäten aus der römischen Epoche – je eine Dattelfrucht – gefunden worden: in Razdrto bei Šmarje an der Baustelle der Eisenbahn nach Novo mesto (A. Müllner, 1893) und in Emona (unveröffentlichte Grabungsprotokolle von W. Schmid) nach mündlicher Mitteilung von Dr. Jaro Šašel.